

težko ti pojde, trda je beseda in stava. Najmanj pa odobrujemo one besede, katere je povzel prelagatelj iz drugih slovanskih jezikov in ki so Slovencu neumevne, kakor: šelest, okrutna fantazija in zadirčnost, bu-lava (poleg se čita: «Feldherrnstab» — v pripovednem spisu), nevoljnik (kar je tudi razloženo), odvažen, odmah, odoleti, pobuna, halabuka, lavež, švist, napram, prekiniti itd. Vprašam: ali se sme beliti naš jezik s takimi ocvirki? Tudi rabi prelagatelj nekatere besede v nenavadni zvezi ali v nenavnem pomenu: vojne radi (zaradi vojne), smrti poginiti, pomoliti se, «so se zvrle», poslužiti komu s čim, gotov bi bil planiti (tako živa duša ne govori; če ne maramo: pripravljen bi bil planiti, naj se reče: hotel, želel bi planiti); dan ne gre k počitku, ampak dan pojema, bliža se koncu, nagiba se k večeru; zatresti (namesto otresti), paliti v pomenu zažareti, dokazovati čuda hrabrosti, razhlastavati v pomenu razčesniti ali razsekati, in druge. Oni grozno neokretni obvestiti seveda je že neizogiben; a imponovati, cinast in jednake besede naj bi se umaknile lepšim izrazom. Prelagatelj piše: zdaviti (zadaviti), znova (iznova), zdaleka (izdaleka), kristjan (kristijan), izvrne (zvrne), ženskima (ženskama). Ker je v povesti prav mnogokrat že opisovanje samo na sebi težavno, naj bi bil rabil prelagatelj prav umevne izraze, lahke stavke, da bi bil olajšal čitanje navadnemu bralcu. Tako je pa mnogokrat zaradi umetelnega jezika dokaj težko umeti, kaj hoče povedati ta ali oni stavek, še teže pa je veseliti se takega čitanja.

V istini kazé te napake naše delo, napake, ki izvirajo iz napačnega nazora o jeziku. Z jezikom se nikakor ne sme samovoljno ravnati; bralcem — vsaj meni — se zdi pri takem čitanju takó, kakor bi mi pisatelj nadrobil v juho koščke trobljenega lesa. Kdo bi užival tako stvar! Kdor se hoče učiti, kako se prelagajo povesti na slovenski jezik, čitaj Kirdžalija v prevodu Gorenjčevem.

Iz raznih vzrokov se je knjiga tiskala v Pragi. Ko bi se bila tiskala v Ljubljani, očitalo bi se tiskarni marsikaj, ker smo do domačinov ostrejši, kakor do ptujcev. Mislim pa, da tudi praški tiskarni niso v čast slabe in obrabljene črke, katere je rabila. Koliko (zlasti) pik pogrešamo konec stavkov, in tiskovnih pomot se tudi nahaja več, kakor za znamenje človeške slabosti.

Sodili smo to knjigo ostreje, kakor je sicer naša navada. Prijatelji našega slovstva so namreč pričakovali — zaradi posebnih okoliščin — dovršeno, lepo, zanimivo delo. Vendar — sódimo po človeško, sódimo vsestransko pravično! — priznati moramo in priznamo radi, da je «Matica» prav v tem delu hotela udom podati nekaj, česar bi se veselili in s čimer bi se povzdignilo sploh naše slovstvo, priznamo radi, da je v tem delu nakopičenega veliko truda in resnih skrbij: zaradi tega ima ta knjiga resnično slovstveno vrednost. A želimo in resno svetujemo, da bi se prestavljalec oziral na naše opazke in nam podal II. del v čisti slovenski

obleki in gladki obliki brez nepotrebnih ptujih krp. — O drugih stvareh, o katerih bi lahko še govorili, pisali bomo ocenjujoč II. zvezek in hkrati celo delo.

Dr. Fr. L.

Metodika zemljepisnega pouka. *Spisal Fr. Orožen, profesor na c. kr. učiteljskišči v Ljubljani. S 13 slikami. Cena 30 kr. V Ljubljani 1891. Samozaložba. Natisnil R. Milic.* — Knjižica ima 32 strani in prilogo. Gosp. pisatelj razklada način, po katerem naj učitelj razlaga učencem zemljepisje. V šestnajstih odstavkih govori o zemljevidih, o analitični in sintetični metodi, o početnem zemljepisnem pouku v šolski sobi, o obzoru, zavedanju po stranéh neba, zemljepisnem pouku pod milim nebom, o namenu in načinu risanja pri zemljepisnem pouku; dalje govori o zemljevidih v ljudskih šolah, o predvižnih zemljevidih, o čitanju zemljevidov, o pouku zvezdoznanskega zemljepisa in najnavadnejših pojavih iz zvezdoznanskega zemljepisa. — Ali je knjižica popolnoma primerna? Mislimo, da preveč zahteva od učencev ljudskih šol, učiteljem pa podaja premalo. Težkoče bode prizadeval učencem v začetku zemljepisnega pouka pojem o skrčenem merilu, o horizontu, o absolutni in relativni višini, o profilu, črtkanju in odtemnjavi, o isohipsah itd. Tudi bolj nadarjeni učenci — o slabejših še ne govorimo — ne bodo lahko umeli, kaj je navidezno gibanje solnca in lune, kaj je tečajna višina, kako nastane pomladansko in jesensko enakonočje, kako naj si razlagamo poletni ali zimski solnčni obrat, kaj je navidezno letno gibanje solnca in navidezni dnevni tek lune, kaj je vzrok luninim premenam in mrknjenju solnca in lune, kdaj imajo vstričniki, protidomci in protinožci dneve in letne čase itd. Pouk o zvezdoznanskem zemljepisu za učence ljudskih šol je jako težavna stvar, kar naj bi bil imel gosp. pisatelj vedno pred očmi.

Gledé na matematično zemljepisje na srednjih šolah se je izdal lani ministerski odlok, kateri tudi opozarja na težave v tem pouku. Na to naredbo naj bi se ozirali tudi oni, ki pišejo zemljepisne knjige za ljudske šole in učiteljska.

Pa tudi učitelji, ki bodo rabili Orožnovo knjižico, morali se bodo semtertje boriti s težočami. — Želeti bi bilo, da je gosp. pisatelj to ali ono stvar obširneje pojasnil in z več vzgledi podkrepil. Razprava heuristične, analitične in sintetične metode naj bi bila zaradi važnosti nekoliko obširnejša in poučnejša (str. 6—7).

Na str. 28. čitamo: «Merilo se pa dá preračunati, ako primerjamo gledé medsebojne oddaljenosti znane kraje. Že v početnem pouku je treba zmeriti in ceniti bližnjih krajev oddaljenost od šolskega mesta. — Tako spoznavajo polagoma učenci, da meri jedna stopinja na poldnevniku približno 111 km.» Da bodo učenci polagoma razumeli pomen poldnevniške stopinje, treba bode učitelju k Orožnovim besedam še marsikaj dodati. Jako težko bode učitelj razložil učencem, kaj pomeni razmera n. pr. 1: 40.000.000 (gl. str. 28). Tudi ne bode lahko vtisniti učencem v spomin, da na obli sami lahko preračunimo

istiniti obseg in premer naše zemlje. Ne zlagamo se z gospodom pisateljem, da se mora učencem vselej pokazati krogla, potem šele zemljiska obla (gl. str. 28). Gotovo je večina učencev že videla tu pa tam kako kroglo.

Priloga ima pet zemljevidnih obriskov (Evropo, Azijo, Afriko, Ameriko, Avstralijo), ki pa niso točno izdelani. Gosp. pisatelj poudarja važnost zemljepisnega risanja, kar radi odobrujemo. Založnik bi bil učiteljem jako ustregel, ko bi bil dal več nego trinajst slik. Če moramo v šoli vedno risati, da se vcepijo učencem zemljepisne stvari v spomin in da je zemljepisni pouk sploh uspešen, umestno je tudi, da imajo take zemljepisne knjige dosti primernih in jasnih slik. Toliko o stvari.

Jezik je gladek in opiljen, izrazi so primerni in lahko umevni; le semtertje so se vrinile nekatere pomote. Na strani 3. opazamo neko nedoslednost v končnicah ptujih imen. Gospod Orožen piše: Eratosten, Anaksimandros nam.: Eratosten, Anaksimander.

Str. 7., 13. čitamo: »poučuje — z koraki — z bližnjimi mest» nam.: »poučuje — s koraki — z bližnjimi mesti.»

Jos. Jenko.

Nebeški venec ali Vesela reč med štirim poslednjimi. Slovincem za novo leto 1893. spisal kanonik dr. Ivan Križanič. Z dovoljenjem vis. kn. - šk. lavant. ordinarijata. V Mariboru. Založba katol. tisk. društva. Tisk tiskarne sv. Cirila. Cena s pošto 20 kr. — Lepo darilce za novo leto! Majhno je (69 str.), pa bode veliko koristilo. S prejšnjimi tremi »poslednjimi rečmi« (»Bela žena«, »Pravična tehtnica« in »Pekel«) imamo sedaj celotno delo. »Dom in Svet« je prve jako pohvalil; tudi »Nebeški venec« je vreden, da ga priporočamo. Cerkevni ocenjevalec, ki ga je odobril, pravi o njem: »V lični knjižici se krščanski nauk o nebesih tako umevno kakor mikavno in vabljivo razlaga.« Lepo vpleteni so izreki sv. pisma in svetnikov, domače podobe in prigodbice iz narodnega življenja. Tudi jezik je dober: gladek, domač, brez umetnega zavijanja in kovanja. »Dom in Svet« je (l. 1891., str. 141) pri »Pravični tehtnici« grajal nekatere besede, ter jih zval lokalizme.¹⁾ Na to odgovarja gosp. pisatelj sam (v »Peklu«, str. 9): »Beseda ni lokalizem zaradi tega, da jo poznajo samo panonski Slovenci; bolje je, da rabimo izraz, katerega je narod učinil, kakor katero drugo besedo, ki jo kdobodi skuje pri svojem kruhu (take skovanke pač obteže branje, ne pa narodni izrazi). Sploh pa je moje mnenje, naj se ne zapre — še dolgo ne — naš narodni zaklad, dokler je po Slovenskem, in zlasti med panonskimi Slovenci še toliko žlahtnih kamenčkov raztrošenih, ki nam bodo vsi vrlo služili, da obogatimo slovensko

¹⁾ Naš ocenjevalec omenja v oni oceni, da se nahajajo v knjižici lokalizmi. Glede na to se je treba sporazumeti, pa dobro ločiti. Prav je, da se rabijo dobre in res slovenske besede iz posameznih krajev, ker s tem se bogati jezik. Pisatelj pa naj jih kakorkoli pojasni, da jih umejo vsi čitatelji. Ni pa prav, rabiti obče znane besede v takih oblikah, ki so v rabi samo po nekaterih krajih; zakaj s tem se jezik le »meša« in bralec bega. In v tem hodijo Štajerci včasih radi po svojih potih. Ko bi hoteli mi Kranjci vse take oblike posamičnih krajev spraviti na dan, kakšen književni jezik bi ustvarili!

Uredn.

besedo.» To je res. Beseda še ni lokalizem in se ne sme takoj zavreči, če se ne govori v Velikih Laščah; po drugodi ima ljudstvo tudi lepe in dobre izraze. — Da so dr. Križaničeve »Poslednje reči« priljubljene občinstvu, kaže to, da so se prve tri tako hitro razprodale. Za drugo izdajo imamo le jedno željo: Da bi se vse »Štiri poslednje reči« izdale v jedni knjižici. Od velečast. gosp. pisatelja pa smo se že navadili sprejemati darila za novo leto, zato se že za naprej za leto 1894. priporočamo. Slovenci pa naj radi segajo po »Nebeškem vencu«, po knjižnem in po nebeškem.

M. Duh.

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko. Urejuje Ant. Koblar. Letnik III. Sešitek I. V Ljubljani 1893. Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.« Tiskata Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 8°. Str. 40. — »Občni zbor Muzejskega društva za Kranjsko je sklenil dne 23. januarja 1893. jednoglasno, da naj v prihodnje izhajajo »Izvestja« vsaki drugi mesec v sešitkih, obsegajočih dve do tri tiskovne pôle, ter da naj se ozirajo v prvi vrsti na domoznastvo Kranjske, potem pa tudi na ono sosednih dežel, katerih prebivalci so s Kranjci po rodu in zgodovini v tesni zvezi . . . »Izvestja« bodo prinašala članke in beležke o starinoslovju, zgodovini, narodopisju, zemljepisju in prirodoznastvu slovenskih dežel.« Sešitek I. ima zanimive spise, o katerih povemo kaj več o priliki; ima tudi obris gradišča pri sv. Magdalen (po leg Šmarije) in sliko skupine raznih izkopanih posod. I. zvezek napoveduje nov korak v domoznastvu.

Dr. Fr. L.

PRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige »družbe svetega Jeronima«.

Druga knjiga, katero je izdalo društvo svetega Jeronima, slove:

Jagica i Mijo. Slika iz seoskoga i obrtničkoga života. Napisao Josip Zorič, župnik prozorski. 8°. Str. 192. Cena 40 kr. Že pred dvema letoma je podal častiti gospod župnik članom lepo pripovedno knjigo »Grof Borovački«, a sedaj daje drugo. Ne bode odveč, če očrtam vsebino. — V posavski vasi Željkovcu je živel leta 1866. — ondaj, ko so še lepo cvetle zadruge — Marko Cvietić — vaški »starješina«, s svojo ženo Kato in otrokoma Jankom in Jagico. Marko je bil vrl gospodar, marljiv delavec, prebiral je rad koristne knjige, in Kata si ni mogla želeti boljšega moža, dokler ni postal »starješina« — kakor nekaj naš župan. Iz početka je še šlo, a naposled je Marko polagoma ostajal v krčmah, družil se s slabimi ljudmi, posebno pa z nekim Martinom iz Lopušice. Kmetija mu je propadala, bredel je v dolgove, posebno pri brezvestnem oderuhu Martinu. Skrbna žena ga je opominjala, prosila, pa brez uspeha: on je imel vedno obilo izgovorov. Ko ga pride nekega večera hči iskat v krčmo žida Jakopa, ne opravi nič, spodrsne ji na brvi čez potok in deklica pade. Bog zna, kako bi bilo z njo, da je ni še za časa rešil sosedov hlapec, Mijo Panić, in je prinesel prestrašeni materi. Očeta